

ฐานความคิดเรื่องชุมชนนิยม : ทางเลือกแห่งการแสวงหาคูณค่าของชีวิตและสังคม

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันร จະนุ

สังคมไทยปัจจุบันได้หันมาสนใจเรื่องชุมชนมากขึ้น ความสนใจนี้เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุหลายลักษณะ แต่สาเหตุหลักก็คือ ลักษณะการให้ความสำคัญต่อชุมชนในฐานะ การพยายามหาทางออกจากปัญหาสังคมเศรษฐกิจปัญหาสังคมเศรษฐกิจต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ ปัญหาหนึ่งมีผลต่ออีกปัญหาหนึ่งและปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ก็ไปซ้ำเติมปัญหาเก่าให้มีปัญหามากขึ้น เช่นมองในระดับปัจเจกบุคคล ก็พบว่าทำงานหนักขึ้น เหนื่อยมากขึ้น แต่คุณภาพชีวิตกลับต่ำลง ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเสื่อมลงอย่างน่าใจหาย จะ "ตกปลา หาชองป้า" เลี้ยงชีพตั้งแต่เก่าก่อนก็หายากเต็มทน หรืออาจหาไม่ได้แล้วในบางพื้นที่ที่ดินทำกินก็เสื่อมคุณภาพลง มีไม่น้อยที่ต้องขายเนื่องจากความยากจนและขาดความรู้ในการฟื้นฟู ปัญหาทุกปัญหาก็ตามมา ความยากจนทำให้ต้องอพยพ ย้ายถิ่นไปใช้แรงงาน นานๆ เข้าคนก็เริ่มแปลกแยกจาก ครอบครัวและชุมชน ภูมิคุ้มกัน "โรค" ของชุมชนก็ลดน้อยลง ชุมชนก็อ่อนแอ สังคมทั้งหมดก็อ่อนแอตาม โรคทางสังคมก็เริ่มรื้อ

เช่น ยาเสพติด อาชญากรรมน้อยใหญ่ "ความสุข" ทางสังคมก็ลดน้อยลงอย่างมาก และแน่นอนว่าทั้งหมดได้ส่งผลกระทบต่อสังคมเศรษฐกิจส่วนรวม

ปัญหาทั้งหมดอาจพอมีทางแก้ไขได้หากคนที่ "ได้เปรียบ" ในระบบที่เป็นอยู่หันมาสนใจจริงๆ และทบทวนแนวทางที่เป็นอยู่ แต่หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ตรงกันข้ามกลับ ใช้ความได้เปรียบกดทับผู้ที่เสียเปรียบมากยิ่งขึ้น ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ที่ไม่ได้ตั้งใจก็คือ คิดว่าแนวทางที่เป็นอยู่นี้ดีแล้ว สมบูรณ์แล้ว ที่เกิดปัญหาเป็นเพียง "สิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้" ส่วนที่ตั้งใจนั้นแทบไม่ต้องพูดถึง เพราะรู้อยู่แล้วว่าระบบมันมีความผิดพลาด แต่เนื่องจากได้เปรียบคนกลุ่มนี้ก็ไม่คิดแก้ไขอะไร

ด้วยเหตุนี้ หลายกลุ่มเริ่มหันมาทบทวนแนวทางกันใหม่ และได้มีข้อสรุปอันหนึ่ง คือ "คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน" อยู่ที่ชุมชนต่างๆ หากชุมชนเข้มแข็งสังคมก็เข้มแข็งตามมา ความมั่นคงและยั่งยืนทางเศรษฐกิจสังคมก็เกิดขึ้น

*อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา หมวดศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : อ.ม. (ปรัชญา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดเรื่องชุมชนในฐานะทางออกในการแก้ปัญหาดังกล่าวหากพิจารณาในเชิงความคิดสามารถเรียกรวมๆ ได้ว่า แนวคิดแบบชุมชนนิยม เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ได้แสดงความเห็นไว้ว่าชุมชนนิยมหมายถึง สังคมที่คนเห็นประโยชน์และรู้จักใช้ประโยชน์จากชุมชน อีกทั้งให้ประโยชน์ตอบแทนแก่ชุมชน คนในสังคมจะได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมเป็นสมาชิกชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือหลายชุมชนที่เหมาะสมกับตน ส่งผลให้คนในสังคมมีการรวมตัวกันจัดเป็นชุมชนเล็กๆ มากมายและความหลากหลาย โดยแต่ละชุมชนมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นผลดีต่อสมาชิกทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ และก่อประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม¹

ชุมชนนิยมในทัศนะของผู้เขียนเป็นแนวคิดกว้างๆ ว่าหน้าที่ของชุมชนคืออะไร เป็นแนวคิดชุมชนนิยม (Communalism) ที่เชื่อว่า ระบบการจัดองค์กรทางสังคม ซึ่งสมาชิกในชุมชนมีการจัดการปกครองตนเอง โดยขึ้นต่อส่วนกลางหรืออำนาจบังคับจากภายนอกน้อยมาก ในแต่ละชุมชนกิจกรรมส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยธรรมเนียมและประเพณีด้วยความรู้สึกร่วมมือร่วมใจกัน ปึงเจกชนขึ้นต่อผลประโยชน์ของชุมชน ขณะเดียวกันก็ได้รับการคุ้มครองดูแลจากชุมชน²

แนวคิดแบบชุมชนนิยมจึงได้รับการกล่าวถึงในหลายๆ ด้าน เช่นวัฒนธรรมชุมชน การจัดองค์กรและการจัดการชุมชน การพึ่งพาตัวเองในทุกๆ ด้านของชุมชน

ปัญหาก็คือ สังคมไทยและโลกปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่มีความเชื่อทางสังคมอีกแบบหนึ่งซึ่งอาจจะแตกต่าง หรืออาจขัดแย้งกับแนวคิดแบบชุมชนนิยม กล่าวคือ สังคมทั่วไปยอมรับความเชื่อพื้นฐานที่ว่าปัจเจกบุคคลมีความสำคัญที่สุดและปัจเจกบุคคลมีสิทธิและเสรีภาพ มีความเสมอภาคเป็นแก่นแท้ ด้วยเหตุนี้ปัจเจกบุคคลจึงมีจุดหมายในตัวเองในทุกๆ ด้าน สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมใดๆ ก็ได้ คุณธรรมที่เป็นฐานของแนวคิดแบบปัจเจกบุคคลนี้คือ การไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นเท่านั้น แนวคิดลักษณะนี้เป็นแนวคิดที่ยอมรับในความเชื่อแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งเป็นฐานความคิดนำไปสู่แนวคิดทางสังคมเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (Liberalism) ซึ่งแนวคิดทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) ก็ใช้แนวคิดแบบนี้เป็นฐานคิดในการอธิบายการประกอบการทางเศรษฐกิจ แนวคิดทั้งหมดนี้เป็นที่ยอมรับหรือเป็นกระแสหลักไปทั่วโลกในปัจจุบัน หลายคนอาจมีข้อโต้แย้งว่า จริงๆ แล้วแนวคิดในลักษณะดังกล่าวโดยเฉพาะแบบทุนนิยมไม่ได้ "รู้เข้าใจ" ดังที่หลายๆ คนกล่าวหา ทุนนิยมจะบอกว่าปัจเจกบุคคลต้องหันกลับมาดูแลคนอื่น ๆ เพราะหากสังคมเดือดร้อน ประเด็นสำคัญคือ แนวคิดนี้มองว่าหากใครจะแบ่งบันให้ใครแท้จริงแล้วทำเพื่อตัวเอง และปัจเจกบุคคลในความเชื่อแบบนี้อาจไม่จำเป็นต้องทำก็ได้ เช่น สังคมเดือดร้อนขนาดหนัก และเขารู้ว่าเขาอาจต้องเดือดร้อน เขาอาจเลือกวิธีในการปกป้องตัวเองแทนที่จะไปให้หรือไป

¹เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย (กรุงเทพมหานคร : ชัศเชสมิเดีย, 2537), หน้า 25.

²วิทยากร เขียวกุล และพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารธาร, 2543), หน้า 31.

ดูแลผู้อื่น หากความเชื่อดังกล่าวมีเหตุผลพอ จะทำให้แนวคิดเรื่องชุมชนนิยมเป็นเพียงการแสดงตัวหรือเป็นปรากฏการณ์ของแนวคิดปัจเจกชนนิยมแบบเสรีนิยม ที่หนีไม่พ้นจากทุนนิยมเท่านั้น แนวคิดเรื่องชุมชนนิยมจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวคิดในลักษณะดังกล่าว ดังนั้นการสนับสนุนแนวคิดแบบชุมชนนิยมจึงอาจไม่จำเป็นเท่ากับการสนับสนุนแนวคิดปัจเจกชนนิยมแบบเสรีนิยมและทุนทุนนิยม ทั้งหมดนี้จึงนำไปสู่คำถามที่ผู้เขียนสนใจสองประเด็นหลักๆ คือ

1. แนวคิดเรื่องชุมชนนิยมทั้งหมดมีฐานความคิดมาจากอะไร หรืออะไรคือความคิดพื้นฐานที่สนับสนุนแนวคิดเรื่องชุมชนนิยม

2. ความคิดพื้นฐานอันนั้นแสดงให้เห็นว่าแนวคิดชุมชนนิยมควรจะมีคามจำเป็นต่อชุมชนหรือสังคม อย่างไร

ผู้เขียนมีสมมุติฐานเบื้องต้นว่า แนวคิดเรื่องชุมชนนิยมนั้นมีฐานความคิดมาจากความคิดเรื่องความมีอยู่จริงของปัจเจกบุคคล แต่เป็นปัจเจกบุคคลที่มีโลกทัศน์อีกแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากความคิดแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ในความหมายของการกระทำแบบอัตตานิยม (Egoism) ซึ่งเป็นฐานความคิดของทุนนิยม ปัจเจกบุคคลแบบชุมชนนิยมนั้นจะมีทั้งความเป็นปัจเจกบุคคลและความเป็นชุมชนไปพร้อมๆ กัน และมีความเชื่อต่อการกระทำในแบบการช่วยเหลือซึ่งกันละกันหรือการแบ่งปันเป็นหน้าที่อันหนึ่งที่ต้องกระทำ

ด้วยฐานความเชื่อดังกล่าวจะทำให้ผู้ที่เชื่อในแนวคิดเรื่องชุมชนนิยม เชื่อว่าชุมชนมีความจำเป็นในลักษณะที่ทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้ หมายความว่า ปัจเจกบุคคล

ไม่อาจบรรลุเป้าหมายในตัวเองได้หากขาดชุมชน และไม่ใช้การอาศัยชุมชนเป็นเครื่องมือแต่เป็นการพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกันก้าวไปสู่จุดหมายในชีวิตด้วยกัน ซึ่งอัตตานิยมและทุนนิยมไม่อาจทำให้เกิดคุณภาพชีวิตอย่างนั้นได้

ชุมชนกับชุมชนนิยม ชุมชน (Community)

มีหลายความหมายแล้วแต่จะนิยามให้สอดคล้องกับประเด็นที่เราสนใจ อย่างไรก็ตามคำนิยามต่างๆ ก็ไม่ได้ขัดแย้งกันมีความสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ผู้เขียนจึงขอสรุปให้เห็นในภาพรวมได้ดังนี้

ชุมชนหมายถึง การที่ปัจเจกชนจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจอยู่อาศัยในอาณาบริเวณเดียวกันหรือไม่ก็ได้ มีการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ มีการติดต่อสื่อสาร มีประสบการณ์ ความรู้สึก ความสัมพันธ์ มีการเรียนรู้ มีการกระทำและพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน มีการยอมรับในวิถีชีวิตต่างๆ เช่น วัฒนธรรม ระเบียบ กฎเกณฑ์บางอย่างร่วมกัน ทั้งหมดนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ในชีวิตร่วมกัน ชุมชนจึงมีความหมายค่อนข้างกว้าง หัวใจหลักคือ การที่คนรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ เพื่อร่วมกันกระทำเรื่องต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในที่เดียวกัน อาจมีการพบหน้าค่าตากันบางในบางครั้งก็ได้ เช่น ชุมชนจ.ส.100 หรือชุมชนกลุ่มผู้ขายสินค้าแอมเวย์ ชุมชนคนรักสุนัข เป็นต้น แต่ในความเข้าใจโดยทั่วไป ชุมชนมักจะหมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันที่มีวิถีชีวิตร่วมกันหรือมีกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตร่วมกันอย่างน้อยหนึ่งอย่าง หมายความว่าบางกิจกรรมคนในชุมชนบางคนอาจไม่เห็นด้วยก็ไม่เข้าร่วม เข้าร่วมเฉพาะที่ตนเองสนใจ แต่หากไม่เข้าร่วมเลยแม้แต่กิจกรรมเดียวก็ไม่ใช้คนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งในความเป็นจริงแทบเป็นไปไม่ได้หรือเป็นไปไม่ได้

เลย โดยเฉพาะคนที่อยู่ในบริเวณเดียวกันในชั่วชีวิตหนึ่งจะต้องมีการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างใดอย่างหนึ่งโดยธรรมชาติ ตั้งแต่เด็กมาจนถึงวัยผู้ใหญ่ ส่วนชุมชนนิยม (Communalism) นั้นเป็นแนวคิดหรือความเชื่อในวิถีการดำรงอยู่ของชีวิตแบบหนึ่ง ที่เชื่อว่าหากเราดำเนินชีวิตแบบนี้จะเป็นสิ่งที่ดีต่อตัวเรา เป็นทางเลือกที่ "ควร" กระทำ ในทางปรัชญาถือว่าเป็นอุดมคติทางจริยศาสตร์ (Ethics) อย่างหนึ่ง เหมือนกับคนที่เชื่อในวิถีชีวิตแบบเสรีนิยม หรือทุนนิยม หรือวิถีชีวิตทางศาสนา ดังนั้นแนวคิดแบบชุมชนนิยมจึงอาจมีเฉพาะบางชุมชนเท่านั้นที่เห็นว่า "ดี" และ "ควร" กระทำ ไม่ใช่ทุกชุมชนจะเชื่อในวิถีชีวิตแบบนี้

ฐานความคิดของชุมชนนิยม ฐานความเชื่อสำคัญของแนวคิดทางสังคมทุกความเชื่อ คือการให้คุณลักษณะของปัจเจกบุคคล (Individual) ว่าเป็นอย่างใด มีอยู่อย่างแท้จริงหรือไม่ มีอยู่อย่างใดสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อย่างไร เพราะปัจเจกบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ได้ด้วยตัวเองแยกออกได้ชัดเจนจากสิ่งอื่นแต่ตัวเองไม่สามารถแยกได้โดยไม่สูญเสียความเป็นตัวเอง^๖ หรือมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว^๗ ปัจเจกบุคคลจึงมีความเชื่อ ความคิด การดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ในฐานมนุษย์โดยทั่วไป คงปฏิเสธไม่ได้ว่า เราารู้สึกว่าเราเป็นเรา เราไม่ใช่ผู้อื่น อย่างไรก็ตามปัจเจกบุคคลก็รู้ว่าต้องมีความเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่นครอบครัว ชุมชน หรือสังคมทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ปัจเจกบุคคลจึงมีความรู้สึก

ร่วมกันกับผู้อื่นไปด้วย เรารู้ว่าเราเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นชุมชนเดียวกัน หรือสังคมเดียวกัน แสดงว่าในความแตกต่างกับผู้อื่นก็มีความเหมือนกันอย่างอยู่ เพียงแต่หากวิเคราะห์ทางความคิด "ความเป็นเรา" อาจเป็นพื้นฐานกว่า "ความเป็นครอบครัวของเรา" หรือ "ความเป็นชุมชนของเรา" แต่ในความเป็นจริงเราแทบแยกไม่ออกว่าระหว่าง "ความเป็นเรา" กับ "ความเป็นครอบครัวของเรา" หรือ "ชุมชนของเรา" อะไรเป็นพื้นฐานกว่ากัน มันขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บางครั้งความเป็นตัวเราก็แสดงตัวเด่นออกมา บางครั้งความเป็นครอบครัว ชุมชนก็แสดงตัวเด่นออกมา เหมือน "สองด้านในเหรียญเดียวกัน" กล่าวคือ มีคุณสมบัติส่วนตัวและคุณสมบัติทางสังคมควบคู่กันไป* อย่างไรก็ตามในทางความคิดเราสามารถกล่าวได้ว่าความเป็นคุณสมบัติส่วนตัวที่มีลักษณะเฉพาะอาจเป็นพื้นฐานกว่าความเป็นสังคม ด้วยเหตุนี้จึงต้องให้ความสำคัญต่อปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรกและจำเป็นต้องมีการยอมรับเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล หมายความว่า เมื่อปัจเจกบุคคลมีความเป็นตัวของตัวเอง แสดงว่าต้องมีสิทธิและเสรีภาพอะไรบางอย่างอยู่ มันจะเป็นการขัดแย้งในตัวเองหากยอมรับว่า ปัจเจกบุคคลมีลักษณะเฉพาะตัวแล้วเรากล่าวว่าคุณไม่มีสิทธิและเสรีภาพใดๆที่จะแสดงความเป็นลักษณะเฉพาะตัวนั้นๆ นั่นก็เท่ากับว่าความเป็นตัวเองถูกละเมิดนั่นเอง ยกเว้นว่าสิทธิและเสรีภาพ

^๖ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2540), หน้า 148.

^๗เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมปรัชญา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไบเบิ้ล, 2547), หน้า 96.

*ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนเชื่อว่าความเชื่อทางสังคมใดๆ ก็ตามที่ตั้งว่าสังคมมีความสำคัญกว่าปัจเจกบุคคล โดยไม่ได้พิจารณาถึงความยินยอมของปัจเจกบุคคลจึงเป็นความเชื่อที่ไม่น่าเชื่อถือ

อันนั้นไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นเท่านั้นจึงจะมีเหตุผลพอที่จะบังคับการใช้สิทธิและเสรีภาพได้

ดังนั้นแนวคิดที่เชื่อในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในฐานะหลักการพื้นฐานทางสังคมในทัศนะผู้เขียนเป็นแนวคิดที่มีเหตุผลที่มีน้ำหนักมากที่สุด แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนก็มีพื้นฐานมาจากความเชื่อลักษณะนี้ ความเชื่อเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้เป็นความคิดพื้นฐานนำไปสู่ความเชื่อทางปรัชญา การเมือง เศรษฐกิจ แบบหนึ่งที่เราเรียกกันว่า ปัจเจกนิยม (Individualism) ที่ให้ความสำคัญต่อ ผลประโยชน์ และพฤติกรรมของปัจเจกชนเป็นอันดับแรก มองว่าปัจเจกชนเป็นจุดหมาย (end) ในตัวเองในขณะที่สังคมไม่มีความเป็นจริงในตัวของมันเอง และไม่มีผลประโยชน์หรือจุดหมายใดๆ เป็นอิสระจากปัจเจกชน^๕

หากมองในเชิงปรัชญาการเมืองจะหมายถึง ทัศนะที่ถือว่า ปัจเจกบุคคลสำคัญกว่ารัฐ รัฐมีอยู่เพื่อปัจเจกบุคคล ไม่ใช่ปัจเจกบุคคลมีอยู่เพื่อรัฐ^๖ ความคิดแบบปัจเจกนิยมจึงแยกไม่ออกกับแนวคิดทางสังคมการเมืองแบบเสรีนิยม (Liberalism) ที่ถือว่าเสรีภาพเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ดังนั้นในทางสังคมการเมืองจึงต้องมีการให้เสรีภาพต่อปัจเจกบุคคลในสังคมการเมืองให้มากที่สุด บางครั้งอาจต้องละเสรีภาพของคนส่วนน้อยเพื่อเสรีภาพของ

คนส่วนใหญ่^๗ เสรีภาพที่สำคัญคือเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สิน จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการปกป้องเสรีภาพอันนั้นเอาไว้ ผู้ที่มองว่าความคิดทั้งสองลักษณะต่างส่งเสริมซึ่งกันและกันเรียกว่าความคิดแบบปัจเจกชนเสรีนิยม (Liberal individualism)^๘

ปัจเจกนิยมกับทุนนิยม ด้วยฐานความคิดแบบปัจเจกชนนิยมเสรีนิยมดังกล่าว เมื่อพิจารณาเฉพาะประเด็นทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะปัจเจกนิยมจะหมายถึง

เสรีภาพของปัจเจกบุคคลในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจต้องไม่ถูกจำกัดโดยระเบียบของรัฐบาลหรือของสังคม การปล่อยให้ดำเนินการอย่างเสรี (laissez faire) หรือผลประโยชน์ส่วนตัวคือเป้าหมายที่เหมาะสมสำหรับการกระทำของมนุษย์ (อัตตานิยม) (Egoism)^๙

ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่ความเชื่อทางเศรษฐกิจที่แพร่หลายในปัจจุบันคือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) ซึ่งมองว่าระบบเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานอยู่ที่นายทุนเอกชนจำนวนหนึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและทำการผลิต โดยจ้างแรงงานรับจ้างเพื่อการแสวงหามูลค่าส่วนเกิน (กำไร) ของนายทุน ลักษณะอื่นๆ คือมีการพัฒนาอุตสาหกรรมการค้า การเงินอย่างมาก ธุรกิจเอกชนมีอิสระที่จะประกอบการ, การผลิตและการซื้อขายเป็นไปตามกลไกตลาด^{๑๐}

^๕วิทยากร เชียงกุล และพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม, หน้า 78.

^๖ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา, หน้า 49

^๗ปรีชา ช้างขวัญยืน, ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 327.

^๘วิทยากร เชียงกุล และพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม, หน้า 88.

^๙เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมปรัชญา, หน้า 96-97.

ดังที่ได้กล่าวไปทวนนิยามยอมรับในการดำเนินวิถีเศรษฐกิจแบบเสรี (laissez faire) แนวคิดแบบนี้ประสานกับความเป็นอัตตานิยมนำไปสู่ความเชื่อที่ว่า

เอกชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ธุรกิจมีเสรีในการแข่งขันการผลิตและการทำกำไร ผู้บริโภคมีเสรีภาพในการเลือกบริโภคเต็มที่ หลักอิสราภาพของเอกชนจะเป็นเสมือน "ระเบียบแห่งธรรมชาติ" ปราศจากการแทรกแซงของรัฐแล้วประเทศหรือสังคมนั้นจะได้รับผลผลิตสูงสุดและสังคมจะมีความเป็นอยู่อย่างดีไปเอง¹¹

ด้วยเหตุนี้ภายใต้ความเชื่อทางสังคมที่รับรองสิทธิและเสรีภาพ สังคมการเมืองก็ถูกสร้างขึ้นเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพอันนั้น กฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมหรือรัฐก็ออกมาเพื่อปกป้องคุ้มครองและสนับสนุนสิทธิและเสรีภาพให้มากที่สุด หมายความว่าปัจเจกบุคคลทุกคนสามารถแสวงหาเป้าหมายในชีวิตใดๆ ก็ได้ตราบเท่าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หากจินตนาการถึงภาพรวมของสังคมแบบนี้จะมีความหลากหลายเป็นอย่างยิ่งเพราะปัจเจกบุคคลแต่ละคนก็มีเป้าหมายที่แตกต่างกัน หากมองในแง่ "คุณธรรม" สังคมแบบนี้เปิดโอกาสให้คนแสวงหา "คุณธรรม" ได้อย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันสังคมแบบนี้ ก็ไม่อาจห้ามหรือบังคับให้ใครทำตาม "คุณธรรม" แบบเดียวได้ตราบที่เขาไม่ยินยอมพร้อมใจ ที่สังคมพอจะพูดได้ก็คือ "อย่าทำให้ใครเดือดร้อน"

ประเด็นสำคัญก็คือ "สังคมเสรี" เปิดโอกาสให้กับความหลากหลายก็จริง แต่ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นต่อมนุษย์ คงเถียงได้ลำบากว่า สังคมแบบนี้เปิดโอกาสให้ "ใครมือยาวสาวได้สาวเอา" ซึ่งไม่ผิดอะไรตราบเท่าที่ไม่ผิดกฎหมาย ปัจเจกบุคคลเมื่อต้องการเหมือนกันเมื่อของมีจำกัดก็ต้องแข่งขัน "ต่อสู้" กันและเป็นธรรมชาติที่ต้องมีผู้แพ้ผู้ชนะ

ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในช่วงแรกๆ เพราะความเชื่อทั้งหมดนี้ถูกบ่มเพาะเป็น "คุณค่า" เป็น "ค่านิยม" ของสังคมปัจจุบัน กล่าวคือปัจเจกบุคคลถูกทำให้เชื่อว่า การต่อสู้แข่งขันกันทางสังคม เศรษฐกิจดังกล่าวคือ "สัจจะ" ทางสังคม ผู้ชนะผู้แพ้ก็ล้วนอยู่ในเกมส์แห่งคุณค่าอันนี้ ปัจเจกบุคคลจึงเกิดความแปลกแยก (alienation) ระหว่างกัน หวาดระแวงกัน เป็นศัตรูกัน ทั้งๆ ที่ใน "สังคมเสรี" ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบนี้เสมอไป "สังคมเสรี" ก็เปิดโอกาสให้คุณค่าทุกอย่างเกิดขึ้นได้เสมอ หากแต่ในความเป็นจริงในคุณค่าแบบทุนนิยม คุณค่าแบบอื่นๆ แทบไม่มี "ที่ยืน" เพราะคนส่วนใหญ่เลือกคุณค่าแบบนี้

ความแปลกแยกจึงเป็นหัวใจสำคัญอันหนึ่งของผู้ที่ได้แย้งคุณค่าทางสังคมแบบทุนนิยม เพราะปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ในปัจจุบันหากวิเคราะห์ถึงที่สุดแล้วจะพบว่าเกิดขึ้นจากการที่ปัจเจกบุคคลมีความแปลกแยกระหว่างกัน

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

¹¹เสรี ลีลาชัย, "ทุนนิยมสากล กระแสหลักหรือกระแสพลอก", เศรษฐศาสตร์กระแสทวน, ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 36.

เมื่อแปลกแยกโอกาสที่จะช่วยเหลือกันอย่างจริงจังก็ไม่เกิดขึ้น มีแต่การหวาดระแวงต่อกัน "นรกคือผู้อื่น" "ตัวกู ของกู" จึงเต็มบ้านเต็มเมือง ความไม่รู้จักพอหรือความโลภของคนนั่นเอง สมมุติว่า ระบบทุนนิยมเองก็อาจเห็นปัญหานี้และอาจพยายามแก้ไข แต่ไม่ว่าแก้อย่างไรก็แก้ไม่ได้ จะออกกฎหมายมาช่วยแก้ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะกฎหมายออกมาโดยอำนาจรัฐ ซึ่งมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับ "นายทุน" เป็นกลุ่มเดียวกัน การแก้ปัญหาโดยความเชื่อหรือกระบวนทัศน์แบบเดิมจึงแก้ไม่ได้ เพราะปัญหาจริงๆ ก็คือ ความแปลกแยกและเห็นแก่ตัวแบบเข้มข้นนั่นเอง คำถามที่สำคัญคือ การยอมรับว่าปัจเจกบุคคลผู้มีสิทธิและเสรีภาพนั้น จำเป็นหรือไม่ที่จะต้องเดินทางไปสู่ความเป็นปัจเจกนิยมแบบอัตตานิยมและทุนนิยม เป็นไปได้หรือไม่ที่จะมี "สังคมนิยม" อีกแบบหนึ่งที่ยอมรับทั้งสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลและของสังคมไปพร้อมๆ กันและไม่ขัดแย้งกัน โดยยอมรับว่าผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลคือผลประโยชน์ของสังคมและผลประโยชน์ของสังคมคือผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล ทั้งสองส่วนต่างอิงอาศัยซึ่งกันและกัน

ชุมชนนิยม : เสรีชน อนาธิปไตย และคุณค่าแห่งการช่วยเหลือกันของชุมชน แนวคิดที่ไม่ค่อยขึ้นชมนต่อทุนนิยมมีหลายแนวคิด แนวคิดหนึ่งที่เรารู้จักกันดีก็คือมาร์กซิสม์ (Marxism) ซึ่งโต้แย้งทุนนิยมอย่างตรงไปตรงมา โดยเฉพาะทฤษฎีมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) ที่แสดงให้เห็นว่านายทุนขูดรีดแรงงานอย่างไร หากแต่มาร์กซิสม์

แสดงการสร้างสังคมในลักษณะที่ปัจเจกบุคคลอาจต้องเสียเสรีภาพให้กับรัฐในช่วงของการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมนิยมมิวนิสต์ (Communism) ซึ่งเสรีชนผู้ไม่เห็นด้วยกับทุนนิยมรู้สึกอัดอั้น เสรีชนมองว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่มิอาจละเมิดได้ มันเป็นฐานของทุกสิ่ง ต้องเริ่มต้นจากตรงนี้ ไม่มีอำนาจใดมาละเมิดสิทธิและเสรีภาพได้ หากจะต้องมีกฎระเบียบใดๆ ก็ขอให้มาจากความคิดของเราเอง เสรีชนกลุ่มนี้จึงเห็นด้วยกับหลักการของพวกอนาธิปไตย (The anarchistic principle) แนวคิดนี้มีฐานความเชื่อในลักษณะยืนยันในหลักการว่า สังคมและรัฐ ควรให้ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพที่สมบูรณ์ (Complete liberty) ที่จะกระทำทุกอย่างที่พวกเขาต้องการ ในแนวคิดนี้สังคมหรือรัฐไม่สามารถอ้างเหตุผลสนับสนุนการใช้อำนาจใดๆ ต่อประชาชนได้¹²

แนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับจากนักปรัชญา ที่เชื่อถือนในเสรีภาพ และการมีเหตุผลของบุคคล พวกเขา มองว่า การมอบอำนาจให้กับรัฐ ในการทำสิ่งต่างๆ นั้น ไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดของสังคม เพราะอำนาจของรัฐนั้นอาจมีโทษต่อประชาชนได้ ประชาชนสามารถดูแลปกครองตัวเองได้ เพราะประชาชนมีเสรีภาพและเหตุผลในการทำสิ่งต่างๆ ได้ คนที่มีเหตุผลจะสามารถรู้ผิด รู้ถูกและเลือกทำในสิ่งที่ดี การที่เรามีเสรีภาพสมบูรณ์ เป็นสิ่งที่เราควรปกป้องไว้ การมอบอำนาจหรือเสรีภาพทั้งหมด หรือบางส่วนให้กับรัฐเป็นสิ่งไม่ควรกระทำ เพราะเราไม่อาจไว้วางใจต่อรัฐได้

¹²Joel feenberg, Social philosophy(newjersey : prentice hall,1972),p.22.

อนาธิปไตยมีความเห็นว่า รัฐบาลมีอำนาจสูงสุด ในสังคม สามารถให้คุณให้โทษแก่บุคคลในรัฐได้ โดยถือว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะอาศัยกลไกการปกครอง ซึ่งให้สิทธิขาดในการใช้อำนาจแก่รัฐ อนาธิปไตยเห็นว่าการใช้อำนาจมิใช่จะถูกต้องเสมอไป การใช้อำนาจอย่างถูกต้องก็มีแต่ไม่เห็นด้วย กับการทำให้อำนาจกลายเป็นสถาบัน โดยเฉพาะสถาบันรัฐซึ่งสูงสุด การใช้ อำนาจเป็นการบังคับให้ผู้อื่นทำสิ่งซึ่งตนต้องการ พวกอนาธิปไตยคิดว่า แม้คนเราจะสามารถดูแลตนเองได้ไม่เท่ากัน แต่การที่เราให้การศึกษาแก่เพื่อให้คนเป็นผู้ใหญ่และใช้เหตุผล ให้สามารถดูแลตัวเองได้อย่างมีเหตุผล¹³

แนวคิดอนาธิปไตยมักมีการเข้าใจผิดกันมากกว่าแนวคิดอนาธิปไตยนี้ เป็นแนวคิดที่ทำให้สังคมวุ่นวายสับสน ไร้ระเบียบ มีสภาพจลาจล แต่จากที่กล่าวมาในข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า ไม่ได้เป็นอย่างนั้น แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ศรัทธาในพลังแห่งเสรีภาพและเหตุผลของมนุษย์ สภาพไร้ระเบียบเป็นสภาพที่แนวคิดอนาธิปไตยก็ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น และถ้ามนุษย์มีเหตุผลสภาพอันนั้นก็สามารถทำให้หายไปได้

เสรีชนกลุ่มนี้ได้ใช้ฐานคิดจากอนาธิปไตย กล่าวคือ การที่ปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพและมีเหตุผลที่สามารถปกครองตัวเอง (Autonomy) และพัฒนาต่อไปโดยใช้หลักการพึ่งพาอาศัยกัน (mutualists) การอยู่ร่วมกันโดยต่างก็ได้รับประโยชน์ร่วมกัน โดยการรวมตัวกัน (combination) เป็นชุมชน หรือภายในชุมชนนั้นๆเป็นกลุ่มย่อยๆ

(minor groups) และมีความคิดหนึ่งที่เสรีชนกลุ่มนี้เสนอเข้ามาก็คือ เรื่องของคุณธรรม (morality) โดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจกล่าวคือ กลุ่มนี้มองว่าเศรษฐกิจไม่ใช่การพูดถึงสินค้าและบริการอย่างเดียวแต่ทั้งหมดเป็นระบบของศีลธรรมหรือคุณธรรมต่างๆ ซึ่งแน่นอนว่าเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางศาสนาต่างๆ ตามที่ชุมชนนั้นเชื่อถือ และนี่คือแก่นความคิดที่สำคัญของแนวคิดแบบชุมชนนิยม

แนวคิดชุมชนนิยม อาจมีความแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ตามสถานที่และเวลา ดังปรากฏให้เห็นเช่นในยุโรป โดยเฉพาะรัสเซีย อินเดีย ลาตินอเมริกา ญี่ปุ่น หรือในประเทศไทย เป็นต้น

คำถามที่น่าสนใจคือ ทำไมการเชื่อในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลจึงสามารถนำไปสู่การรวมกลุ่มและการช่วยเหลือซึ่งกันละกันได้ คำตอบน่าจะมียุสองประเด็นคือ

1. การมีโลกทัศน์แบบ "รวมกันเราอยู่ช่วยเหลือกันเรารอด"

เป็นการตีความทฤษฎีของดาร์วิน เช่น โครโปทกิน (Peter Kropotkin, 1842-1921) ที่เชื่อว่า ตามทฤษฎีการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของดาร์วินนั้น มนุษย์สามารถบรรลุชีวิตทางสังคมได้ถ้าเขายึดหลักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ ความสมานฉันท์ (solidarity) ดาร์วินแสดงให้เห็นว่า ในทุกๆ สิ่งที่มีชีวิตจะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นความรู้สึกที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของความพยายามที่จะรักษาเพื่อความอยู่รอดและเจริญรุ่งเรือง ชีวิตทุกชีวิตต่อสู้ระหว่างกัน แต่

¹³ปรีชา ช้างขวัญยืน, ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 295.

ลักษณะญาณในการอยู่รอดบ่งบอกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกันต้องแสดงความสมานฉันท์และช่วยเหลือกัน การช่วยเหลือกันเป็นลักษณะสำคัญของสัตว์ทุกชนิดที่อยู่ร่วมกันในสังคม ดำรงอยู่ในตัวมนุษย์และเป็นบ่อเกิดของจิตสำนึกทางศีลธรรม¹⁴

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้เกิดขึ้นโดยไม่มีการบังคับ* ดังนั้นสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลจึงยังคงอยู่อย่างครบถ้วน การรวมตัวกัน การช่วยเหลือกันจึงเป็นการเลือกของพวกเขาเอง การช่วยเหลือกันเพราะปัจเจกบุคคลต้องอาศัยผู้อื่นในการดำรงชีวิต ปัจเจกบุคคลมีความไม่สมบูรณ์พร้อม การช่วยเหลือกันจึงเป็นการเติมเต็มระหว่างกัน

อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือกันแบบชุมชนนิยมไม่ได้หมายถึงการรวมกลุ่มเพื่อแสวงหากำไรอย่างในระบบทุนนิยม เพราะการช่วยเหลือแบบหวังผลกำไรนั้น "มีวาระซ่อนเร้น" มีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างโลกทัศน์ แบบ "ผู้อื่นไม่ใช่เรา" กับ "เราเป็นส่วนหนึ่งของผู้อื่น และผู้อื่นเป็นส่วนหนึ่งของเรา"

2. การมีโลกทัศน์ทางศาสนา : ความรัก
ความเมตตา ความกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

แนวคิดแบบนี้เช่น แนวคิดแบบพุทธปรัชญาที่แสดงออกในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง* แนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง* ซึ่งก็ใช้ฐานคิดจากพุทธปรัชญา แนวคิดของมหาตมะ คานธี (Mohandas Karamchand Gandhi, 1869-1948) ซึ่งเน้นเรื่องคุณธรรมและแนวคิดเรื่องชุมชนและสังคมพึ่งตนเอง*

โดยเฉพาะประเด็นเรื่องชุมชนการพึ่งตัวเองคานธีอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนและสังคม ว่าเป็นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เปี่ยมด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ต้องเริ่มที่หน่วยย่อยที่ใกล้ชิดตัวเรามากที่สุด คือครอบครัวของเรา เพื่อนบ้านของเรา เนื่องจากความสามารถในการรับใช้ของเรามีขอบเขตจำกัด เราจึงต้องเริ่มที่ส่วนใกล้ตัวที่สุดก่อน การพึ่งพาตัวเองดังกล่าวหมายถึงทุกๆ เรื่องที่เราสามารถพึ่งพาตัวเองได้ จากนั้นจึงค่อยขยายไปสู่การพึ่งผู้อื่น แต่แนวคิดนี้แท้จริงแล้วไม่ใช่เรื่องการพึ่งพาตนเองอย่างเดียวแต่เป็นแนวคิดเรื่อง การให้และการช่วยเหลือผู้อื่น คนที่พึ่งตนเองได้จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้

หรือในศาสนาคริสต์นิกายตะวันออกของรัสเซียซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดแบบชุมชนของ

¹⁴ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ, ทฤษฎีแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา (กรุงเทพมหานคร : วิถีธรรม 2541), หน้า 144-145.

*แนวคิดแบบชุมชนนิยมมีจุดเด่นอีกประเด็นหนึ่งคือ การเป็นชุมชนแห่งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลในชุมชนในการร่วมกันแสดงความเห็น หาทางแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้ดีขึ้นต่อชุมชนจึงเป็นวิถีของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยตรง

*ดูได้ใน เสรี พงศ์พิศ, บรรณาธิการ, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบทเล่ม 1-2 (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, 2536). ซึ่งทั้งสองเล่มส่วนใหญ่ได้กล่าวถึงการใช้ภูมิปัญญาของพุทธปรัชญาในการสร้างชุมชนให้พึ่งตัวเอง

*ดูได้ในวันร จะนู, งานวิจัยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะจริยศาสตร์และปรัชญาสังคม, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545.

*ดูรายละเอียดได้ในฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ, ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา (กรุงเทพมหานคร : วิถีธรรม, 2541) บทที่ 4

รัสเซีย กับการมีความคิดแบบ sobornost ซึ่งหมายถึง การผสมรวมเป็นอินทรีย์ (organic) ของความหลากหลายเกิดเป็นหนึ่งเดียว (unity) ในศาสนจักร...คือสหภาพแบบอินทรีย์ที่เกิดจากความเสรีและความรัก (the organic union of freedom and love) หรือการรวมเข้าด้วยกันของความเสรีและความเป็นเอกภาพที่เป็นของคนจำนวนมากบนพื้นฐานของการมีความรักร่วมกันในคุณค่าสูงสุดอันเดียวกันด้วยความสมัครใจ¹⁵

ดังนั้นด้วยฐานความคิดดังกล่าวทำให้แนวคิดแบบชุมชนนิยมจึงไม่สอดคล้องกับระบบทุนนิยมเพราะการช่วยเหลือกันละกันโดยความยินยอมหรือโดยการใช้เสรีภาพของปัจเจกบุคคลไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาสนาหรือเพื่อความอยู่รอดของกลุ่มไม่อาจทำให้ความเห็นแก่ตัวที่เอารัดเอาเปรียบเกิดขึ้นไม่ได้ หากเกิดขึ้นชุมชนที่เชื่อแบบนี้จะใช้การรวมกลุ่มกันจัดวางไม่ให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุว่าการช่วยเหลือกัน ความรักความเมตตาต่อกันจะทำลายความแปลกแยกได้ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนก็เกิดขึ้น จะพบว่าแนวคิดแบบชุมชนนิยมที่เกิดขึ้นทั่วโลกนั้นเกือบทั้งหมดไม่เห็นด้วยกับระบบทุนนิยมหรือวิธีปฏิบัติไม่เป็นระบบทุนนิยม อาจมีบ้างที่เป็นระบบทุนนิยมแต่ก็มีอาจเป็นแบบเข้มข้นได้หรือสามารถทำกำไรแบบสุดขีดได้ หากชุมชนนั้นเชื่อในวิถีชีวิตแบบชุมชนนิยม

โลกทัศน์ทั้งสองลักษณะของแนวคิดแบบชุมชนนิยมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องชุมชนนิยมมองโลกและมนุษย์เป็นหนึ่งเดียว การที่ผู้มีความคิดแบบชุมชนนิยมเลือกอยู่ในชุมชน ไม่ได้หมายความว่า "ชุมชนใครชุมชนมัน" ไม่เกี่ยว

ข้องกัน แต่ละชุมชนสามารถเชื่อมโยง เป็นเครือข่าย สัมพันธ์กันไปได้อย่างกว้างขวาง สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ต่างๆร่วมกันได้ แนวคิดแบบชุมชนนิยมจึงเป็นแบบ "คิดใหญ่ ทำย่อย และค่อยๆขยายไปใหญ่"

ชุมชนนิยมในยุคปัจจุบันอาจไม่จำเป็นต้องเป็นอนาธิปไตยแบบสุดขีด ไม่จำเป็นต้องปฏิเสธอำนาจรัฐทั้งหมด ชุมชนนิยมสามารถอยู่ได้ในสังคมที่มีรัฐบาลเสรีนิยม เพียงแต่รัฐจะต้องกระจายอำนาจมาให้ชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และชุมชนที่เชื่อในแนวคิดแบบชุมชนนิยมก็ต้องแสดงตัวเองออกมาเช่นกัน เพราะหลายๆเรื่องชุมชนสามารถดูแลตัวเองได้ดีกว่ารัฐ และหากนโยบายรัฐมีความเชื่อแบบชุมชนนิยมด้วยแล้วก็มีความสอดคล้องกัน ไปด้วยกันได้

ชุมชนนิยม ทางเลือก แห่งการรอดของ

ชุมชน : ชุมชนต่างๆเกิดขึ้นมาตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการอยู่ร่วมกัน มนุษย์ถึงแม้จะเกิดมาพร้อมสิทธิและเสรีภาพ สามารถแสดงตัวตนแห่งความเป็นปัจเจกได้ แต่มีได้เป็นอิสระจากปัจเจกคนอื่นอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะคนในครอบครัวหรือชุมชน ปัจเจกเกิดขึ้นมาได้ก็ต้องอาศัยคนอื่นหล่อเลี้ยงให้เติบโต การหล่อเลี้ยงส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดเกิดจากความรักและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปัจเจกบุคคลก็เรียนรู้สิ่งต่างๆจากชุมชนจึงแสดงความเป็นปัจเจกได้ ไม่มีชุมชนก็ไม่มีการแสดงตัวตนของปัจเจก ไม่มีปัจเจกก็ไม่มีชุมชน เป็นไปได้ว่าอาจมีปัจเจกบางคนที่อยู่เดี่ยวๆ ได้แต่จะมีสักกี่คนที่เป็นอย่างนั้น หากมีจะมีประโยชน์อะไรต่อมนุษย์ พระสิริทศดะก่อนบวชก็ต้องอาศัยผู้อื่น

¹⁵ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ฤดูใบไม้ผลิที่เมไต (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2543), หน้า 22.

ขณะบวกรก็ต้องอาศัยผู้อื่น ก่อนบรรลุนิกรรมก็อาศัยผู้อื่น หลังจากบรรลุนิกรรมแล้วจึงกลับเข้ามาแสดงธรรมต่อชุมชน เห็นชัดว่าพระพุทธเจ้าเห็นชุมชนสำคัญ อาจมีปัจเจกพุทธบางองค์ที่ไม่กลับเข้าชุมชนแต่จะมีประโยชน์อะไร เพราะมนุษย์ธรรมดาอย่างเรารู้ไม่ได้ เท่ากับไม่มีอยู่นั่นเอง พระเยซู ท่านนี่ ก็อยู่กับชุมชน

ปัจจุบันด้วยความแปลกแยกกันของมนุษย์ปัญหาต่างๆก็ตามมามากมาย ความแปลกแยกเป็นสิ่งที่ขัดแย้งต่อธรรมชาติมนุษย์ ทำให้ขัดแย้งเพราะอะไรที่มันขัดแย้งมันจะเป็นปัญหา มันเป็นทุกข์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันต่างหากเป็น

ธรรมชาติที่แท้จริง เพราะการช่วยเหลือกันเป็นคุณค่าที่ดีในตัวเอง แม้ทุกๆได้ เป็นสุขกว่า ชุมชนนิยมเป็นชุมชนที่คนมีความเชื่อแบบช่วยเหลือกันและกัน เป็นชุมชนที่เชื่อในความรักความเมตตา เป็นชุมชนที่เชื่อในความสามารถของมนุษย์ เป็นชุมชนที่เคารพให้เกียรติต่อกัน เป็นชุมชนที่เปิดโอกาสให้คุณค่าและคุณธรรมต่างๆแสดงตัวออกมาได้ ท่ามกลางความสับสนวุ่นวายของจากปัญหาในปัจจุบัน โดยเฉพาะสังคมไทย ชุมชนนิยมจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในวิถีชีวิตของชุมชนที่จะหาทางออกมาจากปัญหาต่างๆ เหล่านั้น

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2544). ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมีเดีย.
- เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, ผู้เรียบเรียง. (2547). พจนานุกรมปรัชญาอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ : โปแดง.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2543). ฤดูใบไม้ผลิที่เมโด้. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคนอื่นๆ. (2541). ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา. กรุงเทพฯ : โครงการวิถัทรรศน์.
- ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ. (2539). ระบบเครือญาติและการจัดระเบียบสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2533). ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2543). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วันวรร จະนุ. (2546). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- วิทยากร เชียงกุล และพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม. (2543). อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- เสรี พงศ์พิศ. (บรรณาธิการ). (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- Bookchin, Murray. (2001, November 7), What What is Communalism? : The Democratic Dimension of Anarchism, Anarchy Archives : An Online Research Center on the History and Theory of Anarchism. Retrieved 2005, September 28, from International Society of Political Psychology web site http://dwardmac.pitzer.edu/Anarchist_Archives/bookchin/CMMNL2.MCW.html.
- Feinberg, Joel. (1973). Social philosophy. New Jersey : Prentice-Hall.